

SİYASET KİTAPLARI SERİSİ I

Türkiye-Rusya İLİŞKİLERİNDE ENERJİ

EDİTÖR
Halil Burak Sakal

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

Editör:
Halil Burak Sakal

Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerji

KAPADOKYA
ÜNİVERSİTESİ
— Akıl - Ahlak - Adalel - Adap —

Kapadokya Üniversitesi Yayınları-7
Siyaset Kitapları Serisi: 1
Sertifika No: 43348

Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerji

Editör: Halil Burak Sakal

Şubat 2019

ISBN: 978-605-80721-0-7

Kitap Editörü: Halil Burak Sakal
Konferans deşifresi: Medine Derya Canpolat
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Nazile Arda Çakır

© Kapadokya Üniversitesi tarafından yayımlanan basılı, elektronik veya diğere formatlardaki bilimsel yayınlar, sempozyum bildirileri ve ders içeriklerine ait bütün haklar Kapadokya Üniversitesine aittir. Tanıtım amacıyla kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında, Kapadokya Üniversitesinin yazılı izni olmaksızın yayının tümünün elektronik, mekanik veya fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Sakal, Halil Burak, (editör).

Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerji

107 s, 135 x 210 mm.

ISBN: 978-605-80721-0-7

1. Türkiye, 2. Rusya, 3. Enerji, 4. Enerji Politikası, 5. Uluslararası İlişkiler

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir

yayinevi@kapadokya.edu.tr

yayinevi.kapadokya.edu.tr

0(384) 353 5009

www.kapadokya.edu.tr

Editör:
Halil Burak Sakal

Türkiye-Rusya İlişkilerinde Enerji

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
AÇILIŞ	9
BİRİNCİ OTURUM	10
Türkiye-Rusya İlişkilerine Genel Bir Bakış	11
<i>Hasan Ali Karasar</i>	
Ortadoğu Enerji Kaynaklarının Kullanımında Sorun Alanları	17
<i>Vladimir Pavloviç Fitin</i>	
Akkuyu Nükleer Santrali	30
<i>Hasan Kanbolat</i>	
İKİNCİ OTURUM	36
Ortadoğu'da Enerji Nakil Hatları Altyapısı	37
<i>Georgiy İvanoviç Sosnov</i>	
Türkiye-Rusya İlişkilerinde Nükleer Enerji	53
<i>Erel Tellal</i>	
Rusya'nın Enerji Politikasında Türkiye'nin Yeri	59
<i>İlyas Kemaloğlu</i>	
ÜÇÜNCÜ OTURUM	73
Türkiye-Rusya Enerji İş Birliği	74
<i>Aleksandr Antonoviç Kolesnikov</i>	
Türk-Rus Enerji İşbirliğinde Doğu Akdeniz	79
<i>Çınar Özen</i>	
Hazar Denizi'ndeki Gelişmelerin Türk-Rus Enerji	88
İlişkilerine Etkisi - <i>Orhan Gaffarlı</i>	
Türk Akımı ve Mavi Akım'ın Türkiye Ekonomisine	93
Etkileri - <i>Halil Burak Sakal</i>	
KAPANIŞ	108

Hazar Denizi'ndeki Gelişmelerin Türk-Rus Enerji İlişkilerine Etkisi

Orhan Gaffarlı*

Sayın Rektörüm, misafirperverliğiniz için tekrar teşekkür ederim. Sayın Özen'in bahsettiği Doğu Akdeniz konusunun yanında Trans-Hazar Bölgesi de ciddi bir önem taşımaktadır. Yakın bir geçmişte Hazar Denizi'nde beş ülkenin bir araya gelerek anlaşmaya varması önemli bir gelişmedir. Bu anlaşma, Hazar Denizi'nden Karadeniz'e bağlanacak doğal gaz ve petrol boru hatlarının geleceğinin belirlenmesi açısından da önemli olacaktır.

Bu bağlamda Türkiye ve "Trans-Hazar" dediğimiz bölgeyi içine alan coğrafyanın en önemli enerji projeleri, biliyorsunuz, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı ile "Trans-Anatolia" hattı olarak bilinen ve TANAP olarak kısaltılan hattır (Şekil 11). Bu projeler "güney gaz dehlizi" olarak da bilinmektedir. Uzmanların çoğu, bu gaz dehlizini Türk Akımı'nın bir rakibi olarak algılamaktadır. Bu nedenle bu iki proje, Türkiye'de adeta bir yarış içindedir. Bu rekabet ne kadar gerçekçidir, bu projeler birbirleriyle ne kadar rekabet içindedir, bunu zaman gösterecek.

Gerçek şu ki, güney gaz dehlizinin bir parçası olan TANAP projesi biraz daha Azerbaycan'a bağlı olan bir projedir. Çünkü yatırımın büyük bir kısmını Azerbaycan yapmaktadır. TANAP, Avrupa ülkeleri tarafından ısrarla desteklenen Nabucco Projesi'ne bir alternatif oluşturmaktaydı. Tabii TANAP Projesi'nin bir de TAP (Trans-Adriyatik) boyutu bulunuyor. Bu alanda ise Yunanistan ile Azerbaycan arasında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır.

Hazar Denizi'nin statüsü belirlendikten sonra Türkmenistan gazının TANAP Projesi üzerinden Avrupa'ya ulaştırılması meselesi bir şekilde zorlaştı. Çünkü Hazar'da bir boru hattı yapılması için artık Hazar'a kıyası olan ülkelerinin tamamının

* Uluslararası İlişkiler Doktora Adayı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF).

açısından önemli olacaktır.

Elbette biz Türkmenistan gazının Azerbaycan üzerinden Türkiye'ye ve oradan Avrupa'ya gitmesini isterdik, ama bugünkü durumda bunun olması için Rusya'yla bu konuda iş birliği yapılması gerekmektedir. Burada dikkate alınması gereken en önemli husus, TAP konusunda yaşanan sıkıntıların TANAP'ın Avrupa boyutunun geleceğini ciddi bir belirsizliğe düşürmesidir. Fakat Rusya ile bir şekilde iş birliği yapılırsa belki de Türk Akımı ve TANAP birbirlerini tamamlayıcı şekilde Avrupa'ya enerji ihracatı yapabilirler. Özellikle şu konunun altını çizmek istiyorum: Bu ülkeler bir şekilde kendi enerji kaynaklarını dünya piyasalarına arz etmeye kararlıdırlar. Bunu da bağımsız bir şekilde, kendilerinin belirlediği politikalar üzerinden yapmayı düşünüyorlar. Bunun için, bu projelerin önünü kesmek yerine bir iş birliği ortamının oluşturulması, hem Avrasya bölgesinde enerji iş birliğinde istikrarın sağlanması hem de bölge güvenliğinin pekiştirilmesi açısından olumlu katkı yapacaktır. Ülkelerin iktidarları geçicidir, fakat devletler arasındaki ilişkiler kalıcıdır. Bu ilişkilerin geliştirilmesi, özellikle Azerbaycan'la Rusya arasındaki enerji ilişkilerinin geliştirilmesi, iki ülke arasındaki iş birliği ortamının daha kalıcı olmasını ve bir şekilde "Bakü-Ankara-Moskova hattının" oluşmasını sağlayabilir.

Ben Ermenistan'ın dışlanması taraftarı değilim. Bence zamanla Ermenistan'ın da bu projelere bir şekilde bağlanması gerekiyor. Çünkü Ermenistan'ın da enerji açığı vardır ve bu enerji açığının bölgesel iş birliği ile kapanması söz konusu olabilir. Ama öncelikle TANAP ile Türk Akımı'nın birbirlerine rakip değil, birbirlerini tamamlayıcı projeler olarak görülmesi gerekmektedir.

İyimser tahminlere göre, Hazar Denizi'nde 1 trilyon metreküpün üzerinde doğal gaz bulunuyor. Bu doğal gaz kaynağı, Rusya'nın iş birliği ile veya Rusya'nın da TANAP Projesi'ne ortak olarak dahil edilmesiyle değerlendirilmelidir. Örneğin, TANAP ile Türk Akımı'nı birlikte ele aldığımızda, Avrupa'ya ihraç edilecek olan doğal gaz 71 milyar metreküp seviyesindedir. Bu, Avrupa için çok büyük bir rakam değildir. Rusya

eğer Avrupa'ya Türk Akımı üzerinden 47 milyar metreküp doğal gaz ihraç etmeyi düşünüyorsa, Azerbaycan'ın 24 milyar metreküp ihracatı söz konusu olacaktır. Bu gerçekçi mi, değil mi, tartışmalı bir konudur. Bu kadar doğal gaz var mı, yoksa bunlar abartılmış sayılar mıdır? Bunlar tartışılan konulardır.

Diğer taraftan, TANAP Projesi'ne İsrail de bağlanmak istemektedir. Uzun süre boyunca İsrail, Türkiye'de İsrail doğal gazının Türkiye üzerinden TANAP'a bağlanması ve Avrupa'ya ihraç edilmesi için lobi faaliyeti yürüttü.

Özetle, birbirlerine rakip değil, birbirleri ile iş birliği içinde olan, birbirlerini tamamlayıcı projelerin geliştirilmesi önemlidir. Bu şekilde belki de kriz noktalarının fırsata çevrilip Avrasya bölgesinde ciddi bir enerji iş birliğinin oluşması sağlanabilir. Benden önceki kıymetli hocalarım birçok istatistiksel bilgi paylaştı ve jeopolitik açıdan projeleri değerlendirdi. Ben de Hazar'da varılan mutabakatın Avrasya enerji iş birliğinin oluşmasına faydası olacağını düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.